

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра теоретичної і практичної філософії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
Філософського факультету
Дмитро НЕЛІПА
«31» _____ 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Пізньюмодерний проект політичної філософії

для студентів

галузь знань 03 Гуманітарні науки
спеціальність 031 релігієзнавство
освітній рівень другий (магістерський)
освітня програма Релігієзнавство
вид дисципліни Вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	4
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Бойченко М.І, д.ф.н., проф., проф. кафедри теоретичної і практичної філософії

Пролонговано: на 20²²/20²³ н.р. _____ (підпис, ПІБ, дата) «31» 08 20²²р.

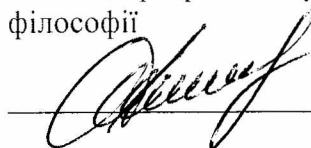
на 20__/20__ н.р. _____ (підпис, ПІБ, дата) «__» __ 20__р.

Розробник: *Бойченко Михайло Іванович, д. філос. н., професор, професор кафедри теоретичної і практичної філософії*

Затверджено

« *27* » *серпня* 2021 р.

Зав. кафедри теоретичної і практичної філософії

 (Людмила ШАШКОВА)

Протокол № *1* від «*27*» *серпня* 2021 р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «31» серпня 2021 року № 2

Голова науково-методичної комісії (Ірина МАСЛІКОВА)

«31» серпня 2021 року

Пролонговано на 2022-2023 н.р. Протокол № *2* від *31.08.2021* р.

ВСТУП

1. Мета дисципліни: ознайомлення студентів з сучасним станом політичної філософії як дисципліни, чиє відродження у 70-х рр. ХХ ст. призвело до переформатування політико-філософського дискурсу, що у навчальному курсі проблематизується як *пізньомодерний проект*. Знайомство відбувається як у розрізі основних тем і проблем, довкола яких в процесі дискусії розгорнувся *пізньомодерний проект*, так і в контексті етапів становлення пізньомодерного політико-філософського дискурсу (дебати про справедливість, дебати про рівність, дебати про мультикультуралізм).

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

1. Знати: провідні напрямки становлення політичної філософії, їхній зв'язок з історичними попередниками та основні відгалуження (зокрема - попередні «історичні проекти» - політична традиція, політична теологія, політична класика); базові теми і концепції, довкола яких розгорталася дебата, що створили дискурсивність сучасної політичної філософії; відмінності, особливості і специфікації підходів до наріжних принципів всередині розвитку окремих галузей науки як історичний процес виникнення, становлення, нагромадження та істотного оновлення знань.

2. Вміти: оперувати базовим категоріальним апаратом політичної філософії, переліком її основних тем і проблем, атрибутовати дискурсивні елементи авторам відповідних концепцій, зіставляти теоретичні позиції з відповідними політико-філософськими доктринами; виявляти особливості політико-філософського типу знань порівняно з філософсько-правовим, політико-науковим, соціал-філософським, політико-соціологічним; аналізувати конкретні політико-філософські напрямки як з погляду провідних робіт цих напрямків, так і в контексті тематично-змістовного наповнення доктрин; розкривати взаємовпливи та сутнісні відмінності політико-філософських засад з політико-економічними, політико-ідеологічними, соціально-філософськими принципами.

3. Володіти елементарними навичками розв'язувати задачі та практичні проблеми у процесі навчання; опрацьовувати літературу з теоретичної та практичної філософії; обґрунтовувати цілі та напрямки досліджень з філософії, зокрема аналізувати філософські проблеми соціальної практики, прогнозувати відповідні тенденції та наслідки її розвитку, розробляти моделі її можливого вдосконалення; здійснювати різні види дослідницької роботи (анотації, реферати, бібліографії) щодо тематики теоретичної та практичної філософії; належним чином представляти результати проведених досліджень; здійснювати комунікацію в професійному середовищі.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна *Пізньомодерний проект політичної філософії* належить до переліку вибіркових навчальних дисциплін, викладається у 4 семестрі магістратури обсягом 3 кредити.

У процесі опрацювання курсу студенти знайомляться з сучасними теоретичними підходами до політико-філософської проблематики, що концептуалізуються як «Пізньомодерний проект політичної філософії». Особливістю нинішньої теоретичної ситуації в політичній філософії є її відродження як актуальної дисципліни майже через століття закінчення «класичного проекту» політичної філософії. Відродження було зумовлене потребою в нормативній оцінці засад політичного, яка не могла бути здійснена з позицій політичної науки. Відтак заходить потреба у нормативній політичній теорії, що на противагу до емпіричної політичної теорії, не виносить за дужки проблему ціннісного забарвлення політики, а, навпаки, центрує на ній свою увагу. Повернення в політико-теоретичну рефлексію

проблеми цінностей (веберівських «оцінних суджень») відбувається у вигляді «деонтологічного закруту», що є синонімічним до «пізньомодерного проекту». Провідну роль у здійсненні «деонтологічного закруту» в політичній філософії відіграла робота Джона Ролза «Теорія справедливості», що є конституйовчою як для чинного «історичного проекту» політичної філософії, так і для становлення кантіанського чи деонтологічного лібералізму, одного з трьох найвпливовіших напрямків сучасної політичної філософії. А сам Ролз виступає як «фундатор дискурсивності» (за висловом М.Фуко), чия праця уможливила певну множину текстів, як таких, що розвивають ідеї «Теорії справедливості», так і критичних стосовно неї.

Предметом навчальної дисципліни є історія конкретних галузей науки, соціокультурна зумовленість історичних періодів розвитку науки, закономірності нагромадження наукового знання на різних історичних етапах. Методи викладання: метод історичної реконструкції, аналітичний метод, проблемний метод, принципи філософської рефлексії, евристичний підхід.

4. Завдання (навчальні цілі) – забезпечити формування у студентів базових знань про сутність, різновиди та закономірності філософського педагогічного процесу, а також про основні філософські підходи до розвитку цих знань, а також щодо питань:

- 1) дослідити особливості розвитку політико-філософського процесу;
- 2) аналізувати конкретні аксіологічні підходи та дидактичні методики забезпечення з точки зору різних теоретичних напрямів та персонального внеску видатних мислителів політичної філософії;
- 3) сформувати навички самостійної підготовки методичних матеріалів для проведення аудиторних занять з політичної філософії у вищій школі.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ЗК 2. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 8. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ФК 3. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення у галузі релігієзнавства, розв'язувати сучасні релігієзнавчі проблеми.

ФК 6. Здатність здійснювати предметний компаративний аналіз феноменів, що репрезентують унікальність і різноманітність релігійних традицій світу.

ФК 8. Здатність надавати експертно-аналітичну оцінку та прогнозувати потенційні можливості використання релігії з метою деструктивного впливу на свідомість і психіку людей, розпізнавати найбільш поширені маніпуляційні стратегії.

ФК 9. Здатність визначати й розробляти стратегічні пріоритети у галузі релігійної свободи і релігійної безпеки України з урахуванням особливостей державно-конфесійних та міжрелігійних відносин

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
ККод	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	предмет, методи, теоретичні основи політичної філософії;	Лекція, самостійна робота	Письмова контрольна робота	7
1.2	основну проблематику політичної філософії та критично її осмислювати;	Семинар, самостійна робота	Усна доповідь	7

1.3	принципи пізнання, методології теоретичного та практичного опанування проблематикою політичної філософії;	Лекція, самостійна робота	Письмова контрольна робота	7
1.4	класичні підходи до політичної філософії – як їхні теоретичні засади, так і належні умови їхнього практичного адекватного застосування для пізнання наявних суспільних процесів, так і для наукового передбачення, програмування і суспільно-політичних змін;	Самостійна робота	Конспект першоджерел, есе	7
1.5	новітні типології сучасних концепцій політичної філософії;	Семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота	6
1.6	особливості нової концептуалізації філософського знання засобами політичної філософії.	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, доповнення	6
	Вміти:			
2.1	демонструвати знання спеціалізованої літератури із політичної філософії;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, доповнення, есе	5
2.2	пояснювати історичні, раціональні та ціннісні умови формування сучасних концепцій політичної філософії;	Семінар, Самостійна робота	Усні доповіді, доповнення конспект першоджерел , есе	5
2.3	пояснювати плюралістичність сучасних концепцій політичної філософії;	Семінар, Самостійна робота	Усні доповіді, доповнення, письмова контрольна робота	5
2.4	здійснювати дослідження сучасних концепцій політичної філософії, спираючись на наукові критерії класифікації та оцінювання та уникаючи різних видів упередженості та некритичності;	Семінар, Самостійна робота	Усні доповіді, доповнення, есе	5
2.5	здійснювати порівняльне дослідження трьох та більше можливих пояснень конкретних суспільно-політичних процесів з позицій сучасних концепцій політичної філософії;	Семінари, Самостійна робота	Усні доповіді, доповнення	5
2.6	здійснювати експертну оцінку конкретних проблемних суспільно-політичних ситуацій з позицій сучасних концепцій політичної філософії.	Самостійна робота	Усні доповіді, доповнення, есе	5

	комунікація:			
3.1	демонструвати здатність до вільної комунікації мовою навчання;	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, доповнення	4
3.2	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої культурологічної літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт;	Семінари	Усні доповіді, доповнення, дискусії	4
3.3	презентувати результати проведених крос-культурних досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;	Семінари	Усні доповіді, доповнення, дискусії,	4
3.4	брати участь у фахових дискусіях в процесі аудиторної роботи;	Семінари	Дискусії	4
3.5	вести полеміку стосовно питань політичної філософії в умовах високої складності конкретних суспільно-політичних процесів на основі володіння категоріально-поняттєвим апаратом політичної філософії.	Семінари	Дискусії	4
	автономність та відповідальність:			
4.1	виконувати комплексні завдання та професійні обов'язки дослідника в галузі практичної та теоретичної філософії;	Самостійна робота	Усні доповіді, доповнення, дискусії	5
4.2	брати участь у роботі фахових аналітичних груп, вирішуючи типові і нестандартні задачі із всією повнотою відповідальності.	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	4.1	4.2
	Програмні результати навчання											
ПРН 4. Оцінювати і критично аналізувати державноконфесійні, міжконфесійні та міжрелігійні відносини, стан релігійної свободи і релігійної безпеки в Україні та світі.	+	+				+					+	
ПРН 6. Ефективно взаємодіяти у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різних рівнів, релігійними організаціями, віруючими й		+	+	+				+		+		

невіруючими особами.														
ПРН 8. Систематизувати факти релігійного життя суспільства, інтерпретувати релігійні події та явища на основі розуміння специфіки впливу релігії на суспільні процеси.											+	+	+	
ПРН 10. Приймати ефективні рішення при розв'язанні складних задач і проблем релігієзнавства та у ширших контекстах, зокрема в умовах неповної інформації та суперечливих вимог.												+	+	+
ПРН 11. Розробляти наукові і прикладні проекти у сфері релігієзнавства з урахуванням цілей та обмежень, а також соціальних, економічних і правових аспектів													+	+

7. Схема формування оцінки:

7.1. Форми оцінювання

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.4), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.4); (комунікація 3.1-3.2); (автономність та відповідальність 4.1-4.2), що складає 60% загальної оцінки.

Оцінювання семестрової роботи:

1. **Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах:** РН 1.1, 1.2, 1.4, 2.1, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2 – всього 16/24 та відповідно 8/16 балів
2. **Самостійна робота (конспект текстів):** РН 1.3, 2.1 – всього 4/8 балів
3. **Самостійна робота (написання есе):** РН 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2 – всього 8/16 балів
4. **Самостійна робота (підготовка таблиць понять):** РН – 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 4.1, 4.2 – всього 6/8 балів
5. **Самостійна робота (підготовка бібліографій):** РН – 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 4.1, 4.2 – всього 6/8 балів

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усього навчального курсу. Загальна оцінка за семестр складається із балів, отриманих за аудиторну роботу (усні доповіді, доповнення та участь в дискусіях на семінарах) та за самостійні роботи. Всі види робіт за семестр мають у підсумку:

- в максимальному вимірі 80 балів
- в мінімальному вимірі 48 балів

У разі відсутності на семінарському занятті студент має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкова контрольна робота в письмовій формі - РН 1.1, 1.2, 1.4, 2.2 – 12 / 20 балів

Підсумкове оцінювання у формі заліку:

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів за систематичну роботу впродовж семестру з урахуванням підсумкової контрольної роботи. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж критичний мінімум – 60 балів, для одержання заліку необхідно обов'язково відпрацювати пропущені теми в письмовій формі та здати/надіслати електронною поштою викладачу, що проводить семінарські заняття.

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестрову роботу (мінімум 48, максимум 80 балів) та підсумкової контрольної роботи (мінімум 12, максимум 20 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Підсумкова контрольна робота	Підсумкова оцінка з дисципліни
<i>Мінімум</i>	48	12	60
Максимум	80	20	100

7.2 Організація оцінювання:

Робота за першу частину семестру		Семестрова кількість балів за першу частину курсу (складає 50% від можливих у цілому семестрі балів)	
		Min – 48 бали	Max – 80 балів
Семінар	Усна відповідь ¹ <i>Протягом першої половини семестру</i>	«4» x 4 = 16	«6» x 4 = 24
	Доповнення <i>Протягом першої половини семестру</i>	«2» x 4 = 8	«4» x 4 = 16
Конспекти першоджерел	Перелік текстів (не менше двох з переліку)*: 1) Рідель М. Свобода і відповідальність; 2) Беньямін В. Щодо критики насильства; 3) Рікер П. Ідеологія та утопія (Лекція 8. Альтюсер (2)) 4) Дарендорф Р. У пошуках нового устрою. Лекції на тему політики свободи у XXI столітті * можливі й інші теми <i>Протягом першої половини семестру</i>	«2» x 2 = 4	«4» x 2 = 8
Самостійна індивідуальна робота	Філософське есе з переліку тем (одне на вибір з тем 1-4; друге навибір з тем 5-8)**: 1) Обґрунтування специфіки політичної філософії (на основі одного з класичних текстів);	«4» x 2 = 8	«8» x 2 = 16

	<p>2) Порівняльний аналіз двох різних підходів до обґрунтування політичного (на основі класичних текстів);</p> <p>3) Політична філософія як особливий спосіб тематизації, проблематизації та концептуалізації світу як політичного світу;</p> <p>4) Політична філософія і політична наука: тотожність об'єкту, різні способи конституювання предмету;</p> <p>5) Політична філософія як розгалуження практичної філософії;</p> <p>6) Перформативна позиція політичної філософії</p> <p>7) Лібералізм як модельна структура модерної політичної філософії;</p> <p>8) Відкритість понять політичної філософії: поняття як програма пошуків і принцип запобігання помилок</p> <p>** можливі й інші теми</p> <p><i>Протягом першої половини семестру</i></p>						
	<p>Створення таблиці ключових понять з обраної теми і пошук їхніх еквівалентів іноземними мовами**.</p> <p>Перелік тем на вибір студента:</p> <p>1) філософіялібералізму;</p> <p>2) філософія консерватизму;</p> <p>3) філософіясоціал-демократії</p> <p>** можливі й інші теми</p> <p><i>протягомпершоїполовинисеместру</i></p>	«6» x 1 = 6	«8» x 1 = 8				
	<p>Складання бібліографії до обраної теми і написання анотацій до них***.</p> <p>Перелік тем на вибір студента:</p> <p>1) традиція контрактualістської філософії;</p> <p>2) традиція децизіонізму у політичній теорії;</p> <p>3) традиція інституціоналізму у політичній теорії;</p> <p>*** можливі й інші теми</p> <p><i>протягомпершоїполовинисеместру</i></p>	«6» x 1 = 6	«8» x 1 = 8				
Підсумкова контрольна		12	1	12	20	1	20

Критерії оцінювання:**1. Аудиторна робота*****Усна відповідь:***

6-5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу

4-1 бал – студент не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, або не аргументує свою позицію, або недостатньо використовує обов'язкову літературу при відповіді, допускає суттєві неточності

Доповнення / участь у дискусії:

4-3 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми,

2-1 бал – доповнення не містить інформацію, що суттєво розширює дискусію

2. Конспект першоджерел:

4-3 бали – студент опрацював необхідний текст із цитуванням та відповідними власними зауваженнями та поясненнями

2-1 бал – студент законспектував текст без достатніх цитувань та пояснень

3. Самостійна індивідуальна робота у формі філософського есе:

8-5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

4-1 бал – студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності та фрагментарність викладу

4. Створення таблиці ключових понять

8-7 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, коректно підбирає ключові поняття до теми, використовує фахові словники, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

6-1 бал – студент не виконує одну або кілька вимог до роботи: або не володіє у достатньому обсязі навчальним матеріалом, або не використовує фахові словники, або не розкриває зміст поставленого завдання, або допускає суттєві неточності, не демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи – або кілька помилок разом

5. Складання бібліографії до обраної теми

8-7 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, коректно підбирає першоджерела до теми, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

6-1 бал – студент не виконує одну або кілька вимог до роботи: або не володіє у достатньому обсязі навчальним матеріалом, або не згадує суттєві першоджерела, або не розкриває зміст поставленого завдання, або допускає суттєві неточності, не демонструє самостійність та достовірність проведеного

дослідження / письмової роботи – або кілька помилок разом

6. Підсумкова контрольна робота у вигляді тестування:

20-18 балів – студент допускає не більше 20% помилок у тестовій роботі

17-15 балів – студент допускає не більше 40% помилок у тестовій роботі

14-12 балів – студент допускає не більше 60% помилок у тестовій роботі

11-0 балів – студент допускає понад 60% помилок у тестовій роботі

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх двох частин та виконання самостійних робіт

7.3. Шкала відповідності:

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Змістовий модуль.				
1.	Деонтологічний поворот як повернення нормативної політичної теорії: Пізньомодерний проект політичної філософії	2		-
2.	Політичний лібералізм Джона Ролза	2	2	6
3.	Ліберальний егалітаризм Роналда Дворкіна	2		6
4.	Теорія громадянства	2	2	6
5.	Теорія політичної свободи Джозефа Раза	2		6
6.	Мультикультуралізм і толерантність	1	2	6
7.	Деліберативна політична теорія	2		6
8.	Феміністична політична теорія	2	2	6
9.	Постмодерністський лібералізм.	2		6
10.	Агональний лібералізм і постлібералізм.	2		8
	Підсумкова контрольна робота	1		
Всього		20	8	62

Загальний обсяг – 90 год. в тому числі:

Лекцій – 20 год.

Семінари – 8 год.

Література до курсу.

Основна:

1. Консерватизм. Антологія.. 2-ге вид. / Упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. К.: ВД "Простір", "Смолоскип", 2008. ххviii + 788 с.
2. Лібералізм. Антологія / Упорядники О. Проценко, В. Лісовий. К.: Смолоскип, 2009. 1164 с.
3. Навколо політики. К.: Дух і Літера, 1995. 335 с.
4. Націоналізм: Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера: Антологія / Упор. О. Проценко, В. Лісовий; Наук. т-во ім. В. Липинського. 2-ге вид., перер. і доп. К.: Смолоскип, 2006. 683 с.
5. Ролз Дж. Теорія справедливості / пер. з англ. О. Мокровольський. К. : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. 822 с.
6. Рорті Р. Постмодерністський буржуазний лібералізм / Р. Рорті, Р. Козеллек ; пер. М. Бойченка. К. : Український філософський фонд, 1998. С. 5–13.
7. Сучасна політична філософія: Антологія. Упорядник Янош Кіш. К.: Основи, 1998. 575 с.
8. Шевчук Д. Сучасна політична філософія : навчальний посібник. – Острого : Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2012. – 348 с.

Додаткова

- Апель К.-О. Спрямування англо-американського "комунітаризму" в світлі дискурсивної етики// Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. Підручник. – К.: Лібра, 1999. – С. 384-387.
- Беллами Р. Ліберальні права, соціалістичні цілі та обов'язки громадянина // Лібералізм: Антологія / упор. О.Проценко, В.Лісовий. – К.: Смолоскип, 2002. – С.957-973.
- Беллами Річард. Три моделі прав і громадянства // Лібералізм: Антологія / упор. О.Проценко, В.Лісовий. – К.: Смолоскип, 2002. – С.973-996.
- Волзер М. Безпека і добробут?// Сучасна політична філософія. – К.: Основи, 1998. – С. 486-523.
- Габермас Юрген. Громадянство і національна ідентичність. // Умови громадянства: 3б. ст. /Під ред. Барта ван Стінбергена. – Київ: Український Центр духовної культури, 2005. – С.49-70.
- Габермас Юрген. Залучення іншого: Студії з політичної теорії. - Л.: Астролябія, 2006. – С.9-69 («Наскільки розумним є авторитет повинності?»), 78-150 («Політичний лібералізм – полеміка з Джоном Ролзом»), 337-370 («Що таке «деліберативна політика?»).
- Габермас Юрген. Структурні перетворення у сфері відкритості: Дослідження категорії громадянське суспільство. – Л.: Літопис, 2000. – 318с.
- Габермас Юрген. Філософський дискурс Модерну. – К.: Четверта хвиля, 2001. – С.328-358 (Лекція XII «Нормативний зміст Модерну).
- Гаек Фр.А. Рівність, цінність, чесноти//Сучасна політична філософія. – К., Основи, 1998. – С. 114-136.Демократія. Антологія / упорядник О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. 1108 с.
- Гунстерен Герман ван. Чотири концепції громадянства // Умови громадянства: 3б. ст. /Під ред. Барта ван Стінбергена. – Київ: Український Центр духовної культури, 2005. – С.71-87.Гьоффе О. Субсидіарність як принцип соціальної етики// Вибрані статті. – К.:УКФ, 1998. – С. 76-94.

- Дарендорф Ральф. Якісні зміни громадянства // Умови громадянства: 36. ст. /Під ред. Барта ван Стінбергена. – Київ: Український Центр духовної культури, 2005. – С.35-48.
- Дворкін Р. Ліберальна концепція рівності // Лібералізм: Антологія. – К., 2002. – С.802-823.
- Дворкін Р. Свобода, рівність, спільнота// Сучасна політична філософія. – К.: Основи, 1998. – С.321-333.
- Дворкін Роналд. Серйозний погляд на права. – К.: Основи, 2000. – С.374-390.
- Елштайн Джін Бетке. Громадський чоловік, приватна жінка: Жінки у соціальній і політичній думці. – К.: Альтернативи, 2002. – С.190-210, 273-285.
- Зелцнік Ф. Основи комунітаристського лібералізму// Лібералізм: Антологія. – К.: Смолоскип, 2002. – С. 40-48.
- Кімліка Віл. Ліберальна рівність // Лібералізм: – К, 2002. – С.846- 858.
- Кімлічка Вілл. Лібералізм і права меншин. - - Харків: Центр освітніх ініціатив, 2001. - С. 23-61.
- Концепція мультикультуралізму. – Київ: Стилос, 2005. – 144 с.
- Кімліка Віл. Ліберальний культуралізм: народження консенсусу? // Лібералізм: Антологія. – К.: Смолоскип, 2002. – С. 399-408.
- Кімліка Віл. Цінність культурного членства // Лібералізм: Антологія. – К.: Смолоскип, 2002. – С. 385-398.
- Макінтайр Е.Чи є патріотизм чеснотою?// Сучасна політична філософія. – К.: Основи, 1998. – С. 524-543.
- Негел Т. Моральний конфлікт і політична законність// Сучасна політична філософія. – К.: Основи, 1998. – С. 368-371, 377-382, 386-398.
- Нозік Р. Розподільна справедливість//Сучасна політична філософія. – К., Основи, 1998. – С. 237-276. Ще: Лібералізм: Антологія. – К., 2002. – С.869-693.
- Окін Сьюзен Молер. Справедливість і рід // Сучасна політична філософія: Антологія.– К.: Основи, 1998.– С.448-480.
- Раз Дж. Лібералізм, автономія та політика нейтрального ставлення // Сучасна політична філософія. – К.: Основи, 1998. – С. 400-447.
- Раз Джозеф. Моральні засади свободи. – К.: Веселка, 2001. – С.321-368.
- Рікер П. Джон Роулз: від моральної автономії до фікції суспільної угоди; Справедливість між законним і добрим // П.Рікер Навколо політики. – К.: ДіЛ, 1995. – С.185-206, 207-228.
- Рікер П. Коло доведення// Навколо політики. – К.: ДіЛ, 1995. – С. 229-252.
- Розанвалон П'єр. Демократична легітимність. Безсторонність, рефлексивність, наближеність. - К.: Вид.дім "Києво-Могилянська академія", 2009. – С.11-27, 30-45, 107-113, 129-140.
- Розанвалон П'єр. Утопічний капіталізм. Історія ідеї ринку. - К.: Вид. дім Києво-Могилянська академія, 2006. - 246с.
- Роулз Джон. Політичний лібералізм. – К.: Основи, 2000. – С.35-39, 103-121, 141-162, 210-222, 251-350.
- Роулз Джон. Справедливість як чесність: політична, а не метафізична// Лібералізм: – К, 2002. – С.779- 801.
- Рорті Річард. Постмодерністський буржуазний лібералізм// Р.Рорті. Постмодерністський буржуазний лібералізм. Пріоритет демократії перед філософією. Р.Козеллек. Сучасність та плани Історичності.-К.: УФФ, 1998.-С.5-13.
- Рорті Річард. Пріоритет демократії перед філософією // Р.Рорті. Постмодерністський буржуазний лібералізм. Пріоритет демократії перед філософією. Р.Козеллек. Сучасність та плани Історичності.-К.: УФФ, 1998.-С.14-37.
- Сендел М.Дж. Моральний суб'єкт: лібералізм і межі// Лібералізм: Антологія. – К.: Смолоскип, 2002. – С. 313-318.
- Сучасна політична філософія: Антологія. Упорядник Янош Кіш. К.: Основи, 1998. 575 с.
- Тейлор Чарльз. Мультикультуралізм і "політика визнання". – К.: Альтерпрес, 2004. – С.29-71.
- Тейлор Ч. Непорозуміння: дебати між лібералами та комунітаристами// Сучасна політична філософія. – К.: Основи, 1998. – С. 544-575.

Bryson, V (2007) *Gender and the politics of time: feminist theory and contemporary debates* .
Bristol, UK: The Policy Press